

Sygn. akt I USKP 138/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 listopada 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z odwołania E. G.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Krakowie

z udziałem zainteresowanej J. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K.

o przeniesienie odpowiedzialności za składki,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 8 listopada 2022 r.,

skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie

z dnia 4 sierpnia 2020 r., sygn. akt III AUa 212/17,

I. oddala skargę kasacyjną,

II. zasądza od E.G. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Krakowie 5 400 zł (pięć tysięcy czterysta) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Krakowie wyrokiem z 4 sierpnia 2020 r. oddalił apelację skarżącej E. G. od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie z 16 listopada 2016 r., który oddalił jej odwołania od decyzji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Krakowie z 22 czerwca 2012 r., przenoszącej na skarżącą odpowiedzialność za składki na ubezpieczenia społeczne niezapłacone przez spółkę I. Sp. z o.o. za styczeń 2007 r., od marca do sierpnia 2007 r., za listopad 2007 r., od lutego 2008 r. do maja 2009 r., na ubezpieczenie zdrowotne od listopada 2007 r. do maja 2009 r., na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych od grudnia 2006 r. do stycznia 2007 r., od kwietnia 2007 r. do maja 2009 r., od decyzji pozwanego z 19 grudnia 2012 r., odmawiającej uchylecia decyzji z 22 czerwca 2012 r. Skarżąca była jedynym wspólnikiem i członkiem zarządu spółki. Sąd Okręgowy stwierdził, iż nie wykazała okoliczności, które mogłyby ją uwolnić od odpowiedzialności za zobowiązania spółki powstałe na skutek nieopłacenia składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okresy wymienione w decyzji. Sąd Apelacyjny uznał, iż wyrok Sądu Okręgowego odpowiada prawu, zaś apelacja nie zawiera usprawiedliwionych zarzutów. W szczególności wskazał, iż z uwagi na przysługiwanie jednemu członkowi zarządu wszystkich udziałów spółki, nie było podstaw do reprezentowania spółki według zasad z art. 210 § 1 k.s.h., niezależnie od tego, że w sprawie wszczętej odwołaniem od decyzji organu rentowego przenoszącej na członka zarządu spółki odpowiedzialność za jej zobowiązania składkowe statusu zainteresowanego nie posiada ta spółka ani jej byli pracownicy. Spółka nie posiada majątku i egzekucja składek była bezskuteczna. Natomiast skarżąca nie wskazała majątku spółki, który miałby realną wartość finansową. W okresie pełnienia przez skarżącą funkcji w zarządzie wystąpił stan niewypłacalności, a jednocześnie skarżąca nie złożyła wniosku o ogłoszenie upadłości lub wszczęcie postępowania układowego. W 2006 r. zaległości składkowe były niewielkie i spółka co do zasady regulowała należności składkowe. Pod koniec 2007 r. spółka w sposób trwały zaprzestała płacenia znacznych należności składkowych, a najpóźniej na początku

2008 r. istniał stan niewypłacalności polegający na „nie wykonywaniu swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych” (art. 11 ust. 1 ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze), uzasadniający zgłoszenie wniosku o upadłość.

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie:

1. prawa materialnego: a) art. 31 i 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. z art. 116 § 1 i § 2 ustawy Ordynacja podatkowa - poprzez ich błędną wykładnię polegającą na nieuzasadnionym przyjęciu, że członek zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością odpowiada całym swoim majątkiem solidarnie ze spółką za zaległości spółki z tytułu składek, o jakich mowa w art. 31 i 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, których termin płatności upływał w czasie pełnienia przez niego obowiązków członka zarządu nawet wówczas, gdy w czasie tym nie istniały przesłanki do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości lub wszczęcia postępowania zapobiegającego ogłoszeniu upadłości (postępowania układowego), podczas gdy członek zarządu nie może odpowiadać za zaległości składkowe, których termin wymagalności upływał w czasie, kiedy co prawda pełnił on funkcję członka zarządu spółki, ale nie istniały podstawy do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości; b) art. 210 § 1 i § 2 k.s.h. - poprzez ich błędną wykładnię skutkującą nieuzasadnionym niezastosowaniem w sprawie art. 210 § 1 k.s.h., a polegającą na bezpodstawnym przyjęciu, że w sporze sądowym między jedynym wspólnikiem spółki z ograniczoną odpowiedzialnością będącym zarazem jedynym członkiem zarządu a tą spółką spółka nie musi być reprezentowana przez radę nadzorczą lub pełnomocnika powołanego uchwałą zgromadzenia wspólników, względnie kuratora ustanowionego na podstawie art. 42 § 1 k.c., lecz może za nią działać jedyny wspólnik będący zarazem jedynym członkiem zarządu, podczas gdy w sporze takim spółka powinna być reprezentowana zgodnie z zasadami określonymi w art. 210 § 1 k.s.h. co skutkowało niesłusznym ustaleniem, że odwołująca się może występować w sprawie we własnym imieniu oraz reprezentować zainteresowaną spółkę;

2. przepisów postępowania mogące mieć istotny wpływ na wynik sprawy: a) art. 205¹² § 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 386 § 4 k.p.c. - poprzez nieuchylenie wyroku Sądu I instancji i nieprzekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania, mimo że w

wyniku niedopuszczenia przez Sąd I instancji zawnioskowanego we właściwym czasie dowodu z opinii biegłego na okoliczność ustalenia, czy i w jakiej dacie zaistniały przesłanki do zgłoszenia przez odwołującą się E. G. wniosku o ogłoszenie upadłości spółki J. Sp. z o.o. w K., Sąd I instancji, nieposiadający wiadomości specjalnych, nie był w stanie samodzielnie poczynić precyzyjnych ustaleń w tym zakresie i w konsekwencji nie rozpoznał istoty sprawy; b) art. 379 pkt 2 i 5 k.p.c. w zw. z art. 386 § 2 k.p.c. - poprzez nieuchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 16 listopada 2016 r., sygn. akt: VII U 1651/12, niezniesienie w całości postępowania przed sądem I instancji i nieprzekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania, mimo że w postępowaniu tym zainteresowany J. Sp. z o.o. w K. był niewłaściwie reprezentowany - przez członka zarządu E. G., biorącą w tym postępowaniu udział w charakterze strony o sprzecznych ze spółką interesach - zamiast przez radę nadzorczą, pełnomocnika powołanego przez zgromadzenie wspólników lub kuratora ustanowionego na mocy art. 42 § 1 k.c.; c) art. 379 pkt 2 i 5 k.p.c. i art. 477¹¹ § 2 k.p.c. - poprzez odmówienie statusu zainteresowanego spółce J. Sp. z o.o. w K., niezapewnienie jej właściwej reprezentacji przez radę nadzorczą, pełnomocnika powołanego przez zgromadzenie wspólników lub kuratora ustanowionego na podstawie art. 42 § 1 k.c. i pozbawienie jej w ten sposób możliwości obrony swych praw, mimo że obowiązki i prawa tej spółki bezpośrednio zależą od rozstrzygnięcia sprawy.

Skarżąca wniosła o uchylenie wyroków i zniesienie postępowania w obu instancjach i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Krakowie do ponownego rozpoznania.

Pozwany wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej nie uzasadniają jej wniosków.

I. Zarzuty materialne nie są zasadne z następujących przyczyn.

Zarzut pierwszy wprowadza novum, gdyż odpowiedzialność za składki wynika z tego, że zarząd spółki nie realizuje na bieżąco podstawowego obowiązku, czyli płatności składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Zarzut wyprowadza wykładnię, która nie ma oparcia w regulacji prawnej, czyli że odpowiedzialność za składki ma warunkować wystąpienie niewypłacalności, bo dopiero wtedy członek zarządu ma możliwość wystąpienia z wnioskiem o ogłoszenie upadłości. W szczególności, skoro taki stan nie wystąpił przed 2008 r., to za ten okres nie byłoby podstaw do obciążenia skarżącej odpowiedzialnością za składki niezapłacone przez spółkę.

Rzecz w tym, iż niewypłacalność jako podstawa do ogłoszenia upadłości nie zwalnia od regulowania składek. Czym innym jest prawny obowiązek regulowania składek na bieżąco (co miesiąc) i czym innym jest niewypłacalność spółki. Art. 116 § 1 pkt 1b Ordynacji podatkowej pozwala na uwolnienie się od odpowiedzialności, lecz nie wyłącza obowiązku składkowego, bo to nie jest przedmiotem tej regulacji, czyli nie znosi obowiązku składkowego na bieżąco i wstecz. Warunkiem odpowiedzialności za składki nie jest dopiero wystąpienie stanu niewypłacalności. Takie założenie pogarszałoby jedynie sytuację, bo skłaniałoby do nieregulowania składek na bieżąco. Innymi słowy odpowiedzialność za składki należy odróżnić od możliwości uwolnienia się od tej odpowiedzialności na podstawie art. 116 § 1 pkt 1 i 2 Ordynacji podatkowej. Art. 116 § 1 pkt 1 lit. b Ordynacji podatkowej dotyczy egzoneracji, a więc regulacji przeciwnej do nakazującej bieżącą realizację obowiązku składkowego, zatem nawet stan niewypłacalności spółki nie wyłącza tego obowiązku wstecz, czyli za okres przed powstaniem niewypłacalności ani w okresie niewypłacalności uzasadniając wniosek o ogłoszenie upadłości, zwłaszcza gdy członek zarządu spółki nie zgłasza wniosku o upadłość, błędnie zakładając, że wierzytelności spółki realnie zabezpieczają jej wypłacalność.

W sprawie nie ustalono aby skarżąca wystąpiła z wnioskiem o ogłoszenie upadłości. Indywidualna ocena skarżącej co do czasu w którym powinna wystąpić z wnioskiem o ogłoszenie upadłości różni się z obiektywną oceną Sądu opartą na ustaleniu, że już pod koniec 2007 r. spółka zaprzestała płacenia znacznych należności składkowych, a najpóźniej na początku 2008 r. istniał stan

niewypłacalności polegający na „nie wykonywaniu swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych” (art. 11 ust. 1 ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze), uzasadniający zgłoszenie wniosku o upadłość.

W ramach pierwszego zarzutu naruszenia art. 31 i 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. z art. 116 § 1 i § 2 Ordynacji podatkowej skarżąca nie zarzuca, iż chciała zgłosić wniosek o ogłoszenie upadłości. Przeciwnie, z ustaleń wynika, iż przyjmowała, że wierzytelności spółki realnie zabezpieczają wypłacalność spółki. Zarzuty skargi nie podważają też ustalenia o bezskuteczności egzekucji jako przesłance odpowiedzialności za składki.

Drugi zarzut nie jest zasadny, gdyż art. 210 § 1 i § 2 k.s.h. nie miał w sprawie zastosowania. Regulacja ta nie miała zastosowania przy wydaniu decyzji o odpowiedzialności za składki. Decyzja objęta rozpoznaniem w sprawie nie dotyczy spółki jako dłużnika składek. Art. 210 k.s.h. odnosi się do umów między spółką a członkiem zarządu, a nie do ustawowej odpowiedzialności członka zarządu za składki niezapłacone przez spółkę. Umowa nie może zmodyfikować ustawowej odpowiedzialności za składki. Zarzut jest zatem bezprzedmiotowy. Spółka i członek zarządu ponoszą własną odpowiedzialność na podstawie ustawy. Odpowiedzialnym za składki jest zatrudniający, w tym przypadku jest to spółka z o.o. Skoro odpowiedzialność członka zarządu również wynika z ustawy, to nie można stwierdzić konfliktu interesów spółki i członka zarządu. W przeciwnym razie należałoby stwierdzić kolizję regulacji ustawowych, do czego nie ma podstaw, jako że odpowiedzialność za składki wynika z odpowiedzialności członka zarządu za prowadzenie spraw spółki. Wcześniej w oparciu o przepis art. 298 § 1 k.h., dopuszczalne było powództwo organu rentowego przeciwko członkom zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością o należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne (uchwała Sądu Najwyższego z 15 września 1993 r., II UZP 15/93, OSNCP 1994 nr 3, poz. 48). Inna była podstawa materialnoprawna tej odpowiedzialności oraz zasady jej dochodzenia (powództwo cywilne). Po wprowadzeniu przez ustawę Ordynacja podatkowa w art. 116 odpowiedzialności członków zarządu za zaległości podatkowe spółki, odpowiadają oni również z mocy art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych solidarnie ze spółką za zaległości składkowe. Warunkiem odpowiedzialności członka zarządu jest

bezskuteczność egzekucji z majątku spółki. Nawet po wydaniu decyzji o odpowiedzialności członka zarządu za składki organ rentowy ma możliwość poszukiwania i egzekwowania majątku spółki. Nie jest to sprzeczne z interesem członka zarządu, bowiem może uwolnić się od odpowiedzialności, gdy wskaże mienie spółki, z którego egzekucja umożliwi zaspokojenie zaległości podatkowych spółki w znacznej części (art. 116 § 1 pkt 2 Ordynacji podatkowej). Czyli w jego interesie może być wskazanie majątku spółki aby się uwolnić od odpowiedzialności. Inną kwestią – bo procesową a nie materialną – jest to, czy spółka powinna występować w procesie jako strona, bo to w istocie ma na uwadze zarzut drugi, a co prowadzi do oceny zarzutów procesowych skargi kasacyjnej.

II. Zarzuty procesowe nie są zasadne z następujących przyczyn.

Udział w sprawie spółki nie oznacza nieważności postępowania. Rzecz w tym, iż skargę kasacyjną wnosi się od wyroku sądu drugiej instancji a nie od wyroku sądu pierwszej instancji (art. 398³ § 1 k.p.c.). Punktem odniesienia dla zarzutu potencjalnej nieważności postępowania może być zatem postępowanie apelacyjne a nie postępowanie przed Sądem pierwszej instancji. Spółka nie wniosła apelacji od wyroku Sądu pierwszej instancji i choćby z tej przyczyny nie można stwierdzić, iżby zostały naruszone jej prawa do obrony (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Traci tym samym na znaczeniu zarzut naruszenia art. 379 pkt 2 i 5 k.p.c. oraz art. 477¹¹ § 2 k.p.c., niezależnie od tego, że Sąd Apelacyjny zasadnie stwierdził, iż mimo wydania przez Sąd pierwszej instancji postanowienia o wezwaniu do udziału w sprawie J. Sp. z o.o., spółka ta nie miała statusu osoby zainteresowanej w rozumieniu art. 477¹¹ § 2 k.p.c. W uzasadnieniu wskazał na orzecznictwo Sądu Najwyższego, wyroki z 24 sierpnia 2010 r., I UK 87/10, z 26 marca 2013 r., II UK 200/12, z 28 sierpnia 2014 r., II UK 539/13, z 9 marca 2017 r., I UK 93/16, które obecny skład podziela.

Sąd drugiej instancji nie naruszył zatem art. 386 § 2 k.p.c., gdyż mógł rozpoznać apelację skarżącą i nie było podstaw do stwierdzenia nieważności postępowania ze względu na udział spółki przed Sądem. Spółka mogła być reprezentowana przez skarżącą jako jedyne go członka zarządu. W orzecznictwie przyjmuje się, że w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych dotyczącej podlegania ubezpieczeniom społecznym, wszczętej wspólnym odwołaniem spółki z

ograniczoną odpowiedzialnością i członka jej zarządu, nie ma zastosowania art. 210 § 1 k.s.h. W takiej sprawie spółkę reprezentuje zarząd (art. 201 § 1 k.s.h.), a więc może ją reprezentować ten sam członek zarządu, który również wniósł odwołanie i nie zachodzi wówczas nieważność postępowania (art. 379 pkt 2 k.p.c.) – postanowienie Sądu Najwyższego z 30 września 2021 r., I UZ 17/21. W sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych z odwołania od decyzji organu rentowego, nigdy nie mamy do czynienia ze sporem między spółką z o.o. a członkiem jej zarządu w rozumieniu art. 210 § 1 k.s.h., niezależnie od tego, w jakim charakterze podmioty te uczestniczą w procesie. W takiej sprawie przepis ten nie ma więc zastosowania a spółkę reprezentuje zarząd (art. 201 § 1 k.s.h.). Pozycja procesowa organu rentowego jako pozwanego eliminuje przy tym możliwość zagrożenia interesów spółki lub jej wierzycieli (nie ma niebezpieczeństwa naruszenia interesów, ochronie których służy art. 210 § 1 k.s.h.) – wyrok Sądu Najwyższego z 3 sierpnia 2011 r., I UK 16/11.

Jak wyżej wskazano odpowiedzialność za składki wynika z ustawy. Umowa członka zarządu i spółki nie może jej zmienić, ograniczyć ani wyłączyć. Egzekucja może toczyć się również przeciwko spółce, a w interesie członka zarządu jest wskazanie mienia spółki dla uwolnienia się od odpowiedzialności. Nie są wiążące w tej sprawie postanowienie Sądu Najwyższego z 5 października 2011 r., II UZP 9/11 oraz uchwała Sądu Najwyższego z 10 kwietnia 2013 r., II UZP 1/13 (zob. głosę S. Koczura).

O rozstrzygnięciu sprawy decydowało prawo materialne, niewłaściwie interpretowane w skardze (zarzut pierwszy materialny), dlatego nie został naruszony art. 386 § 4 k.p.c. i nie było podstaw do uchylenia wyroku Sądu pierwszej instancji. W sprawie przeprowadza się dowody mające dla jej rozstrzygnięcia istotne znaczenie (art. 227 k.p.c.). Decyduje o tym prawo materialne, albowiem to ono określa obowiązek i uprawnienie. Znaczenie ma naruszenie procedury, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.). Nie ma zatem podstaw do stwierdzenia naruszenia art. 205¹² § 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 386 § 4 k.p.c. Uprawnione jest zatem stwierdzenie, że Sąd pierwszej instancji nie bezzasadnie oddalił wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego na okoliczność ustalenia, czy i w jakiej

dacie zaistniały przesłanki do zgłoszenia przez skarżącą wniosku o ogłoszenie upadłości spółki, skoro jak wskazano na początku obowiązek regulowania składek na bieżąco jest niezależny od tego czy i kiedy wystąpiła niewypłacalność spółki, bowiem nie znosi wstecz ani nie wyłącza obowiązku składkowego.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).

O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c., art. 99 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. oraz § 2 pkt 7 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (stawka minimalna dla wpz 789.647 zł - 10.800 zł x 50%).

[as]